

nueva prosperidad. Porque no olvidemos que el verdadero desarrollo no sólo hay que valorarlo en cifras de consumo, en porcentajes de crecimiento, en hoteles o en número de viviendas. El desarrollo auténtico hay que buscarlo en los hombres, en su posibilidad de realización, en la mejora de su formación personal, en la maduración de sus aptitudes, en el aumento de sus actitudes de convivencia y en la capacitación laboral en condiciones que les permita afrontar las responsabilidades futuras así como la posibilidad de cubrir la necesaria demanda de los puestos de trabajo especializado en su región. Si el formenterense atiende a este aspecto imprescindible de la formación del hombre, el desarrollo económico habrá perdido en mucha medida toda la inestabilidad y zozobra de la aventura, para llegar a ser la lógica evolución de un pueblo que ha aprovechado una coyuntura histórica con su esfuerzo y trabajo.

Y no debe interpretarse lo anterior como una crítica de la situación actual ni como un deseo de inmovilismo, sino como una esperanza de concienciación a todos los niveles que intervienen en el futuro de la isla, pues no quiero limitar mi exposición a fallos de producción o de rendimiento, expresados en diferencias cuantitativas con respecto a otras zonas o a datos de otras programaciones, ni tampoco a los costes sociales y humanos del proceso. Es preciso comenzar a analizar el presente para plantearse el futuro con una visión seriamente prospectiva, tratando de indagar cómo se realiza y a dónde se dirige ese desarrollo económico que cada día se escapa de las manos de los que debieran regirlo, sin olvidar la predicción del «techo» de posibilidades.

CARLOS GIL MUÑOZ

Encara no sabem parlar?

Per ISIDOR MARÍ MAYANS

El temps, que normalment fa madurar les figues, ens ha jugat una mala passada amb la nostra llengua. Deu ser que les coses de llengua són figues d'un altre paner, perquè ara veurem que en més de seixanta anys no ha canviat poc ni mica la situació del parlar eivissenc, i si s'ha mogut, ha sét endarrera, com els crancs.

Per octubre de 1906 tres eivissencs eren a Barcelona, i assistien al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, que tenia lloc. Varen ser en Lluís Borràs i dos capellans: Josep Riera i Vicent Serra Orvay. Aquest darrer, canonge i rector del Seminari, home de cultura àmplia i aficionat a l'astronomia, no només va presenciar els actes, sinó que va llegir en aquell Congrés una comunicació: *Apresiasi en què és tinguda a Eivissa la llengua pròpia* (1). És un discurs sobre l'estat de la llengua a Eivissa, especialment de la seua consideració social, i que pot servir-nos molt bé de meditació. Especialment pels que encara ens ofenem si ens diuen que no som eivissencs de cap a peus, i que creim que estimar Eivissa no vol dir només menjar figues flors. Diu mn. Serra:

«*És cert que un viatger amant de sa Llengua Catalana, que arribi a Eivissa desitjós d'estudiar ses varietats des nostro dialecte, rebrà penosa impres-*

sió quan vegi que a dins sa ciutat, a on viuen ses persones més il·lustrades de s'illa, ses que en ses seues conversacions voldran passar per més interessades en so progrés i més amants de la Pàtria, ha sofrit tal canvi de fesomia sa nostra Llengua, que sa mare, si la ves, tot just la coneixeria. Moltíssimes són ses paraules de pura descendència catalana (que sens dubte les usaven es conquistadors que vengueren a lliurar Eivissa de s'esclavitud des moros i plantaren a lo més alt de sa nostra ciutat sa creu de Cristo a s'ombra de sa bandera catalana) que no es poden dir davant es ciutadans eivissencs sense exposar-se es qui les diga a ser motiu de burla, o al menos, a passar per pagès en so tracto i d'escassa cultura intel·lectual.»

Llegint això em queia la cara de vergonya, o si no més, la galta esquerra, perquè recordava escenes com aquesta: un home del camp parlant amb gent de Vila, i usant paraules tan ben dites com *xocolata* i *fins* o *finsus*, i la gent de Vila, amb un concepte molt especial de cultura, estufint a riure estúpida-ment i corregint-lo perquè també ho digués malament, amb paraules cent per cent castellanés, com *chocolate* i *hasta*. Els equivocats corregeixen els que tenen raó: on és la cultura?

«*Començant pes noms propis, dins Vila (...) casi no hi ha Joans ni Peps, ni Peres, enc que siguen molts es que celebren sa seua festa es dia des sant Precursor de Cristo, de s'humil espòs de Maria o des Princep des Apòstols. Regularment tots se diuen*

(1) *Actes i memòries del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*. Barcelona, 1908, pàgs. 183 i ss. He normalitzat l'ortografia dels fragments copiats.

Juan (cast.) Fulano, Pepe Sutano, Pedro o Perico Mengano. Si es tracta de senyoretes, ah!, no trobarieu qui les volgués, si es diguessin Maria, Francisca, Carme.»

Aquesta és, efectivament, una altra de les demostracions de superioritat cultural. Uns noms tan nostres com Jordi, Toni, Margalida o Eulària pareix que estan prohibits, i enmig d'una conversa eivissenca surten de repent un *Jorge* (amb dos *jotas* que fan aborronar), un *Antonio*, una *Margarita*, o una *Laly*. És un mal molt estès, i la persona que no el pateix és ben rara.

«I, en quant an es noms comuns, són també molts es que s'usen o del tot castellans, o castellanisats. Es nostros ciutadans no es fixen amb un asunto o un objecte, sinó que s'hi fijen; no tracten d'una qüestió, sinó que tratan d'una cuestió; no combreguen, sinó que comulgan; (...) criden es sastre per fer-se prendre, no mida, sinó medida d'un traje; i si totambu (ah, aqueixa paraula, lo mateix que tantot, si que no poden sofrir-la ses oreies ciutadanes d'Eivissa!) si totambu li escapa a un davant ells dir després o despuixes, encara que exteriorment no mostrin desagrado per no faltar a sa bona criança, interiorment pensaran: que pagès és aquest senyor! i fins pot ser que darrera hi facen broma en ses converses d'ells amb ells.»

Així és que ja sabem a qui hem d'agrair que s'hagi perdut una paraula correctíssima, després, substituïda per un castellanisme horripilant com

después, ja usual en la nostra manera de parlar. Gràcies. La impressió que fa tot això a aquell eivissenc de mil nou-cents s'assembla molt a la nostra:

«...sa llengua eivisserica dins sa ciutat la tenc acompanyada a una jove abans agraciada i ben acolorida, però que li és venguda sa maleïda pigota i, omplint de taques sa seua tendra cara, ha destruït aquella fresca hermosura.»

El mal és que aquesta opinió es basava en la llengua de Vila, i fa seixanta anys els pagesos encara usaven «un llenguatge pur i net, d'antiga descendència catalana». Avui, ni a ciutat ni a fora, no hi ha ningú que parli correctament l'eivissenc, i una cosa encara pitjor: fa més vergonya parlar-lo bé que malament. Així hem pogut veure, els darrers anys, com tothom ha començat a dir *basura* i *zanahoria* (per posar algun cas), deixant arraconades les paraules eivissenques *fems* i *bastenaga*, sense cap motiu, si no és el gust de fer-ho tot malament. El final d'aquest procés pot ser semblant a l'actual asturià: una llengua desapareix per convertir-se en un accent especial de pronunciar el castellà. Una llengua desapareix, es buida paraula per paraula, però això no importa a ningú, i tothom se n'espolsa la responsabilitat. Potser creuen que fins que una cultura estigui ben morta del tot, com la cartaginesa, no té importància (llevat, això sí, del folklore). Eivissencs, que Déu vos do molts anys de vida.

ISIDOR MARÍ MAYANS

La força pagesa d'ara

Per JOAN CALVERA

Quan es parla d'Eivissa, gran part de les vegades, s'escull el tema turístic: atractius naturals, clima, desenvolupament hotel·ler, quants i com són els nostres visitants... Només de passada, es fa referència als pagesos. Però mai com a protagonistes sinó com a persones carrinclones, aturades en segles passats per tal de poder delectar, amb els seus costums exòtics, turistes àvids de tipisme. Són un reclam turístic de gran efectivitat. Fins aquí la indústria hotel·lera no es pot queixar.

Quan el pagès vol canviar, s'aixequen banderes i es fan records nostàlgics de temps passats. Però al mateix temps es comenten amb aire burleta alguns costums o pràctiques pageses.

És corrent sentir —jo ho he sentit sovint— que, al camp d'Eivissa, només hi queden vells sense ca-

pacitat per fer res altre o joves ignorants i sense inquietuds. Podríem dir «restos de serie». Això no és veritat i vull fer de testimoni.

Darrera d'aquesta muralla turística, que de vegades, no ens deixa veure la realitat, darrera d'aquesta mitificació del pagès típic, existeix un altre pagès. És un pagès que viu i treballa. Que estima la seva terra i encara n'espera quelcom amb il·lusió. Aquest home, desconegut per a molts, està fent grans esforços per adaptar-se a les noves circumstàncies. Bé s'ho val parlar-ne una mica.

L'estiu de 1970 els pagesos promouen un mercat a on poder vendre els seus productes lliurement. Aquest mercat pagès es posa a vila, vora el «Rastrillo», davant del mercat vell. A l'estiu de 1971 es fa el de Sant Antoni i enguany el de Santa Eulària.